

הוראה מספר 19 – סיכון עסקי כללי במערכת תשלומים מבוקרת ובמערכת תשלומים**מבוקרת מיועדת****1. מבוא**

בהתאם לסעיף 8 לחוק מערכות תשלומים, התשס"ח-2008 (להלן: "החוק"), חלה חובה על מפעיל מערכת מבוקרת לגבש כללים אשר יבטיחו את יציבותה, יעילותה ותפקודה התקין של המערכת. בהתאם לעקרון מספר 15 של העקרונות לתשתיות השוק הפיננסי (PFMI), שפורסמו באפריל 2012 על ידי הוועדה למערכות תשלומים וסליקה של ה-BIS (CPSS) והארגון הבינלאומי של רשויות ניירות ערך (IOSCO), תשתית שוק פיננסי תזהה, תנטר ותנהל את הסיכון העסקי הכללי שלה ותחזיק כמות מספקת של נכסים נזילים נטו הממומנים באמצעות הון עצמי כדי לכסות הפסדים עסקיים כלליים פוטנציאליים. זאת על מנת שהיא תוכל להמשיך בפעילותה ובשירותיה כעסק חי במקרה שהפסדים אלה יתממשו. בנוסף, הנכסים הנזילים נטו צריכים להיות מספיקים בכל עת כדי להבטיח התאוששות או פירוק מסודר מרצון של פעולות ושירותים קריטיים.

הרעה במצבו הכספי של גוף יכולה להיגרם כתוצאה מהתממשותם של מגוון סיכונים עסקיים הכוללים, בין היתר, ביצוע כושל של האסטרטגיה העסקית, תזרימי מזומנים שליליים או הוצאות תפעוליות בלתי צפויות ומופרזות. סיכון עסקי כללי יכול לנבוע גם כתוצאה מהתממשותם של סיכונים אחרים, כדוגמת, סיכון משפטי (תביעה), סיכון משמורת והשקעה וסיכון תפעולי (הונאה, גניבה או אובדן).

הוראה זו מסדירה את הדרישה מהמערכות המבוקרות והמבוקרות מיועדות להחזיק מערכות ניהול ובקרה נאותות לצורך זיהוי, ניטור וניהול של סיכון עסקי כללי.

2. הגדרות

"מערכת תשלומים", "מערכת מבוקרת",

"מערכת מבוקרת מיועדת",

"מפעיל של מערכת תשלומים" –

כהגדרתם בחוק מערכות תשלומים;

"מפעיל מערכת תשלומים" או "מפעיל מערכת" – מפעיל של מערכת תשלומים מבוקרת

ומפעיל של מערכת תשלומים מבוקרת

מיועדת;

"הפיקוח על מערכות התשלומים" או "הפיקוח" – יחידת הפיקוח על מערכות תשלומים

באגף מערכות תשלומים וסליקה בבנק

ישראל;

מי שמוגדר כמשתתף על פי כללי המערכת;

"משתתף במערכת תשלומים" –

הכללים שעל פיהם מופעלת מערכת
תשלומים ;

"כללי מערכת"

כל הרעה פוטנציאלית במצבה הכספי של
מערכת התשלומים (כארגון עסקי) כתוצאה
מירידה בהכנסותיה או גידול בהוצאותיה,
כגון מצב שבו ההוצאות גבוהות מההכנסות
ונגרם הפסד הנספג על ידי הון עצמי ;

"סיכון עסקי כללי"

מזומנים ושווי מזומנים בניכוי התחייבויות
המיועדות לתשלום בשנה הקרובה
שמקורם בהון העצמי ;
רמת הסיכון המצרפי הגלום בפעילות
מערכת התשלומים בנקודת זמן ספציפית ;

"נכסים נזילים נטו הממומנים באמצעות
הון עצמי"

"פרופיל הסיכון"

3. תחולה

- 3.1. הוראה זו תחול על כל מפעיל מערכת תשלומים אשר הוכרזה על ידי הנגיד כמערכת מבוקרת או מערכת מבוקרת מיועדת.
- 3.2. בנק ישראל רשאי בנסיבות העניין להתיר או לפטור מערכת תשלומים מתחולת סעיפים מסוימים בהוראה זו ולחזור בו מהפטור הניתן.

4. זיהוי והערכה של סיכון עסקי כללי

- 4.1. מפעיל המערכת יזהה ויעריך את מקורות הסיכון העסקי ואת השפעתם הפוטנציאלית על פעולותיה ושירותיה של המערכת בהתחשב באירועי הפסד קודמים ותחזיות פיננסיות.
- 4.2. מפעיל המערכת יעריך ויבין כהלכה את הסיכון העסקי של המערכת ואת ההשפעה הפוטנציאלית שעשויה להיות להתממשותו על תזרימי המזומנים, הנזילות ופוזיציות ההון. לשם כך מפעיל המערכת יעשה שימוש בצירוף של מגוון כלים כגון :
 - 4.2.1. הערכת בקורות פנימיות- מפעיל המערכת יזהה סיכונים ובקורות עיקריים ויעריך הן את ההשפעה וההסתברות של הסיכונים והן את האפקטיביות של הבקורות.
 - 4.2.2. ניתוח תרחישים- מפעיל המערכת יבחן כיצד תרחישים ספציפיים עשויים להשפיע על המערכת.
 - 4.2.3. ניתוח רגישות- מפעיל המערכת יבחן כיצד שינויים בסיכון אחד ישפיעו על מצבה הפיננסי של המערכת¹.
 - 4.3. מפעיל המערכת ישקול ביצוע הערכה בלתי תלויה של סיכונים עסקיים ספציפיים.

¹ לדוגמא, ניתוח ההשפעה של אובדן לקוח או ספק שירות עיקריים על הפעילויות העסקיות של המערכת.

4.4. מפעיל המערכת יבין כהלכה את פרופיל הסיכונים העסקיים של המערכת כך שיוכל להעריך את יכולת המערכת:

4.4.1. למנוע, להפחית או להעביר סיכונים עסקיים ספציפיים או

4.4.2. לקבל ולנהל סיכונים אלו

4.5. מפעיל המערכת יאמץ כלים זמינים שיאפשרו לו זיהוי אפשרויות להפחתת סיכונים כמענה לשינויים בסביבתה העסקית של המערכת.

4.6. בעת ביצוע תכנון להרחבת פעילות, מפעיל המערכת יבצע הערכת סיכונים מקיפה בחברה. באם מדובר במוצר, שירות או פרויקט חדש בקנה מידה משמעותי, מפעיל המערכת יחזה את ההכנסות וההוצאות הפוטנציאליים כמו גם יזהה ויתכנן כיצד יכוסו דרישות הון נוספות במידת הצורך. כמו כן, הערכת הסיכונים תכלול התייחסות להשפעה הצפויה של כניסתו של מוצר, שירות או פרויקט חדש על יציבותה ויעילותה של המערכת המפוקחת וכן על העמידה בכלל הדרישות הרגולטוריות. בטרם התנעת הליך ליישום המוצר, השירות או הפרויקט החדש, אלו יובאו לאישור של הפיקוח על מערכות התשלומים.

4.7. מפעיל המערכת יפעל להקטנת או הסרת הסיכונים, בין היתר, באמצעות הטמעת בקורות פנימיות נאותות, השגת ביטוח או שיפוי מצד שלישי.

5. מדידה וניטור של סיכון עסקי כללי

5.1. מפעיל המערכת ימדוד וינטר אחר הסיכון העסקי שזוהה והוערך באופן שוטף ויפתח מערכות מידע ובקרה נאותות כחלק מתכנית כוללת לניהול הסיכונים של החברה.

5.2. רכיבים עיקריים בתכנית הכוללת לניהול הסיכונים של החברה יתייחסו להקמה של מערכות בקרה פנימיות ופיננסיות לצורך ניטור, ניהול ושליטה בתזרימי המזומנים ובהוצאות התפעוליות ולצורך הפחתה של הפסדים הקשורים להיבטים עסקיים.

5.3. מפעיל המערכת יפחית את ההסתברות שיחולו הפסדים הקשורים להיבטים עסקיים ואת השפעתם על פעולות המערכת במגוון תנאים עסקיים ותנאי שוק שליליים לרבות בתרחיש המעורר ספק ביכולת המערכת להתקיים כעסק חי.

6. קביעת כמות מספקת של נכסים נזילים נטו

6.1. מפעיל המערכת יוודא כי המערכת מחזיקה נכסים נזילים נטו הממומנים באמצעות הון עצמי, כך שהמערכת תוכל להמשיך בפעילותה ובשירותיה כעסק חי במקרה שתספוג הפסדים עסקיים כלליים².

6.2. מפעיל המערכת ייקבע ויחזיק את סכומם של הנכסים הנזילים נטו הממומנים באמצעות הון עצמי בהתאם לפרופיל הסיכונים העסקיים הכלליים של המערכת ובהתאם למשך הזמן

² במידה והמבנה של החברה הוא כזה שאין ביכולתה לגייס הון עצמי מספיק, עליה להבטיח כי עומדים לרשותה משאבים כספיים בסכום שווה כדי שהיא תוכל לספוג את ההפסד.

שיידרש להגיע להתאוששות או לפירוק מסודר מרצון של פעולותיה ושירותיה הקריטיים של המערכת במקרה שתינקט פעולה כזו.³

6.3. מפעיל המערכת יגבש תכנית מעשית להתאוששות או לפירוק מסודר ויחזיק כמות מספקת של נכסים נזילים נטו הממומנים באמצעות הון עצמי על מנת ליישם תכנית זו.⁴

6.4. כמות מספקת של נכסים נזילים נטו הממומנים באמצעות הון עצמי תהיה תלויה בתוכן התכנית, בגודל המערכת, בהיקף פעילותה, סוגי הפעולות הכלולות בתוכנית ומשך הזמן ליישום התוכנית.

6.5. מפעיל המערכת יעריך ויבחן גם את הדרישות התפעוליות, הטכנולוגיות והמשפטיות שהמשתתפים יידרשו להם על מנת להתקשר ולעבור להסדר חלופי במקרה של פירוק מסודר מרצון.

6.6. מפעיל המערכת יחזיק לכל הפחות נכסים נזילים נטו הממומנים באמצעות הון עצמי השווים לשישה חודשים לפחות של הוצאות תפעול שוטפות.⁵

6.7. על מנת לאמוד את כמות נכסי נטו נזילים הממומנים באמצעות הון עצמי שמערכת התשלומים עשויה להזדקק לה, מפעיל המערכת יבחן באופן סדיר ויבין כיצד עשויות ההכנסות וההוצאות התפעוליות של המערכת להשתנות במגוון תרחישים עסקיים שליליים, וכן כיצד היא עשויה להיות מושפעת מהפסדים חד-פעמיים חריגים.

6.8. מפעיל המערכת יבצע בחינה זו כל אימת שחל שינוי מהותי בהנחות העומדות ביסוד המודל, בתחשיבים והרכיבים הפיננסיים בין אם בשל שינויים במודל העסקי של המערכת או בשל שינויים חיצוניים.

6.9. מפעיל המערכת יבחן לא רק ירידות אפשריות בהכנסות אלא גם גידולים אפשריים בהוצאות התפעול, וכן את האפשרות שיחולו הפסדים חד-פעמיים חריגים, בבואו להחליט על כמות נכסי נטו הנזילים שעליו להחזיק לכיסוי סיכון עסקי כללי.

6.10. מפעיל המערכת לא יכלול בחישוב כמות הנכסים הנזילים נטו הזמינים לכיסוי סיכון עסקי, נכסים המוחזקים על ידי המערכת לצורך כיסוי סיכונים או הפסדים אחרים מלבד סיכון עסקי או לכיסוי הפסדים אחרים שאינם קשורים לפעילותה כמערכת תשלומים.

6.11. מפעיל המערכת יחזיק נכסים לכיסוי סיכון עסקי כללי בעלי איכות גבוהה ונזילים דיים, כמו לדוגמה מזומן, שווי-מזומן או ניירות ערך נזילים, כדי לאפשר למערכת התשלומים לעמוד בהוצאות התפעוליות השוטפות והחזויות במגוון תרחישים, לרבות תנאי שוק שליליים.

³ התאוששות יכולה לכלול גיוס הון חדש, החלפת הנהלה, מיזוג, שינוי אסטרטגיה עסקית (כולל מבנה עלויות או עמלות), שינוי מבני בשירותים המסופקים.

⁴ למטרות עיקרון זה, הדרישה בנוגע לנכסי נטו נזילים הממומנים באמצעות הון עצמי מבטיחה שהנכסים המוחזקים למטרות עיקרון זה יהיו נזילים דיים כך שיהיו זמינים להפחתת כלל הסיכונים העסקיים האפשריים במועד הנדרש, שיוכלו לשמש רק למטרות סיכון עסקי, ושהם ממומנים על ידי הון עצמי ולא על ידי התחייבויות ארוכות טווח.

⁵ לא כולל הוצאות פחת והפחתה.

6.12. כדי להבטיח את הלימות משאביה של המערכת, מפעיל המערכת יאמוד באופן סדיר את הנכסים הנזילים נטו הממומנים באמצעות הון עצמי יחסית לסיכונים העסקיים האפשריים.

7. החזקת הון עצמי מספיק

- 7.1. מפעיל המערכת יתווה תכנית הון ישימה להחזקת רמת הון עצמי נאותה. תכנית ההון:
- 7.1.1. תגדיר כיצד מערכת התשלומים תגייס הון חדש אם הונה יתקרב לכמות הדרושה או יהיה נמוך ממנה.
 - 7.1.2. תאפשר על ידי הדירקטוריון (או ועדת דירקטוריון מתאימה).
 - 7.1.3. תעודכן באופן סדיר.
- 7.2. בבואו לפתח תכנית הון, מפעיל המערכת ישקול מספר גורמים, ובכלל זה מבנה הבעלות וסיכונים עסקיים מבוטחים. לדוגמה, מפעיל המערכת יקבע אם ובאיזו מידה סיכונים עסקיים ספציפיים מכוסים על ידי ביטוח או שיפוי מפורשים אשר יהיו ניתנים למימוש בתוך פרק הזמן של ההתאוששות או הפירוק המסודר. לאור אופיים המותנה של משאבים אלה, על מפעיל המערכת להשתמש בהנחות שמרניות בהתייחסותה למשאבים אלה בתכנית ההון שלה.
- 7.3. מפעיל המערכת ימנע מהבאתם בחשבון של הביטוחים והשיפויים בעת הערכת הלימות ההון של המערכת.

8. המידע המדווח ותדירות הדיווח

- 8.1. עם כניסתה לתוקף של הוראה זו ועד ליום 1 במרץ של כל שנה, מפעיל המערכת יעביר לפיקוח את ההתייחסות הבאה:
- 8.1.1. מקורות הסיכון העסקי שזוהו והשפעתם האפשרית על פעולתיה ושירותיה של המערכת.
 - 8.1.2. מערכות מידע ובקרה שפותחו לצורך ניטור אחר הסיכונים העסקיים שזוהו.
 - 8.1.3. סכום הנכסים הנזילים נטו הממומנים באמצעות הון עצמי המוחזקים על ידי מפעיל המערכת ונשמרים לצורך כיסוי:
 - 8.1.3.1. הפסדים עסקיים כלליים
 - 8.1.3.2. שישה חודשים של הוצאות תפעוליות שוטפות
 - 8.1.3.3. יישום תכנית להתאוששות או לפירוק מסודר
 - 8.1.4. תכנית ההון של החברה.
- 8.2. מפעיל המערכת יעביר לפיקוח את ההתייחסויות הנדרשות בהתאם לסעיף 4.6 טרם יישום מוצר, שירות או פרויקט חדש בקנה מידה משמעותי, עם אישורה על ידי הגורם המוסמך הרלוונטי.

9. המצאת המידע לבנק ישראל

- 9.1. מפעיל מערכת תשלומים יעביר את המידע שבהוראה זו באמצעות תקשורת מאובטחת ("יישום הכספת"). שימוש ביישום הכספת יבוצע לאחר תיאום מקדים עם הפיקוח על מערכות התשלומים בבנק ישראל. הפיקוח על מערכות תשלומים רשאי לאשר את העברת המידע באמצעים אחרים.
- 9.2. המידע שבהוראה זו יועבר על ידי מפעיל המערכת לאנשי הקשר שימונו לעניין זה בפיקוח על מערכות תשלומים בבנק ישראל.
- 9.3. מפעיל מערכת תשלומים שהעביר מידע לפי הוראה זו, יודא את קבלת המידע אצל אנשי הקשר, כאמור בסעיף קטן 9.2 באמצעות הטלפון או באמצעות מייל מאנשי הקשר המאשר את קבלת המידע.
- 9.4. הדיווח לפיקוח יימסר באמצעות מסמך ממוחשב ולא בכתב יד.
- 9.5. מפעיל מערכת תשלומים אשר יושב בתוך מבנה בנק ישראל ועושה שימוש במערכות בנק ישראל, יעביר את המידע שבהוראה זו באמצעות רשת הדואר האלקטרונית הפנימית של בנק ישראל.
- 9.6. הדיווח יתבצע בהתאם למועדים הקבועים בהוראה זו. במידה ומפעיל מערכת התשלומים סבור כי הדיווח לא יתבצע במועד הנקוב, עליו להעביר לפיקוח, באמצעות הדואר האלקטרוני, בקשה בכתב לשינוי מועד הגשת הדיווח. הבקשה תכלול, בין היתר, את הפעולות שננקטו עד בקשת השינוי, את הסיבות לבקשת השינוי במועד הדיווח ואת תאריך היעד המבוקש להגשתו. דיווח שהשינוי במועד הגשתו לא תאושר על ידי הפיקוח על מערכות התשלומים יוגש במועד שנקבע לאותו דיווח.

10. פרסום ועדכון ההוראה

תאריך הפרסום	מהות העדכון
03.11.2019	פרסום ההוראה